

DOI: 10.7596/taksad.v11i1.3127

Citation: Doğan, B., Ersöz, S. Ş., & Şahin, C. (2022). Kripto Sanatı ve NFT. *Journal of History Culture and Art Research*, 11(1), 1-12. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v10i4.3127>

Crypto Art and NFT

Betül Doğan¹, Sare Şeyma Ersöz², Cengiz Şahin³

Abstract

With the advancement of new media technologies, digital art has become a concept that we often hear in every aspect of our lives. Traditional artists started to reshape visual arts by developing new perspectives. With the concepts of blockchain and NFT (Non-Fungible Token), which are included in the art life, the understanding of crypto art has emerged. Crypto art is based on the idea of buying and selling digitally produced artworks like physical artworks. NFT is an indicator of the authenticity, transparency and unalterability of digital work. With NFTs, which have a high degree of confidentiality and transparency, artists have started to deliver their works not through intermediaries such as galleries or auctions but directly to art lovers in a very short time.

This study is a qualitative research based on a descriptive narrative about crypto art, NFT and digital art and design based on them. Crypto art, blockchain and NFT concepts are discussed as a whole and the relationship between them is mentioned. An extensive literature review was conducted to determine the conceptual framework of the study. While the research is about the development of crypto art from its beginning to today's applications, it is exemplified by the works of local and foreign artists in this context. In the last session of the study, the different perspectives that the understanding of crypto art brought to art, the differences between traditional art and the positive and negative aspects of crypto art were evaluated. It is foreseen that this understanding of art can be carried further, especially with the acceptance of the new generation and the advancement of technology.

Keywords: NFT, Crypto Art, Blockchain, Digital Art

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Bölümü. ORCID: 0000-0002-7984-9896, E-mail: betulergunesdogan@gmail.com

² Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, ORCID: 0000-0001-5940-3494, E-mail: sareseymaersoz@gmail.com

³ Dr. Öğr. Üyesi., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, ORCID: 0000-0002-8348-0913, E-mail: cengizsahin18@gmail.com

Kripto Sanatı ve NFT

Öz

Yeni medya teknolojilerinin ilerlemesi ile dijital sanat hayatımızın her alanında sıklıkla duyduğumuz bir kavram haline gelmiştir. Geleneksel kökenli sanatçılar yeni bakış açıları geliştirerek görsel sanatlara yeniden şekil vermeye başlamışlardır. Sanat hayatına dahil olan blokzincir ve NFT (Non-Fungible Token) kavramları ile kripto sanat anlayışı ortaya çıkmıştır. Kripto sanatı, dijital ortamda üretilen eserlerin fiziksel eserler gibi alınıp satılması fikrine dayanmaktadır. NFT, bir dijital eserin orijinalliğinin, şeffaflığının ve değiştirilemez olduğunu bir göstergesidir. Yüksek derecede gizliliğe ve şeffaflığa sahip NFT'ler ile sanatçılar eserlerini galeri veya müzayede gibi araçlar üzerinden değil doğrudan sanat severlere çok kısa sürelerde ulaştırmaya başlamışlardır.

Bu çalışma kripto sanatı, NFT ve bunlara dayanan dijital sanat ile tasarım konularını açıklayıcı anlatıma dayalı nitel bir araştırmadır. Kripto sanatı, blokzincir ve NFT kavramları bir bütün olarak ele alınmış ve aralarındaki ilişkiden bahsedilmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesini belirlemek için geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırma, kripto sanatının başlangıcından günümüz uygulamalarına kadar gelişimini konu alırken bu bağlamda yerli ve yabancı sanatçıların çalışmaları ile örneklendirilmiştir. Çalışma sonucunda kripto sanat anlayışının sanata kazandırdığı farklı bakış açıları, geleneksel sanat ile arasındaki farklar ve kripto sanatının olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmiştir. Özellikle yeni nesil arasında kripto sanatının kabul görmesi ve teknolojinin de ilerlemesi ile bu sanat anlayışının daha da ileriye taşınabileceği öngörülmüştür.

Anahtar kelimeler: NFT, Kripto Sanatı, Blokzincir, Dijital Sanat

Giriş

20. yüzyıldan itibaren teknolojinin daha da gelişmesi ve dijital dönüşüm ile insan hayatı değişmiş, onunla ilgili her alan derinden etkilenmiştir. Sanat ve tasarım alanında da gözlemlenen bu durum sanatın dijitalleşmesi yani dijital sanat olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital sanat; bilgisayar desteğiyle fiziksel olmayan eserlerin üretildiği sanat biçimidir. Dijital doğar, yaratılır, depolanır ve dijital teknolojiler aracılığıyla dağıtılır. Sanatta alanlar arası sınırlar belirsizleşmiş, multidisipliner ve interdisipliner bir biçimde gelişmiştir. Yeni medya teknolojileri kullanılarak üretilen dijital sanatta hem fizik biliminin tez ve bulgularından hem de matematik biliminin çalışmalarından yararlanılmıştır. 20. yüzyıla birlikte 1960'lı yıllarda dijital teknolojiler sanatçılar tarafından kullanılmaya başlanmış, 1990'lı yıllarda akademilerde programlar oluşturulmuş, izleyicilerin de dijital sanata dahil olmasıyla dijital sanat hızlı bir ivme kazanmıştır. Bu anlatım biçimi tüm dünyada ilgi görmekte, dijital sanat eserleri galeri ve müzelerde sergilenmektedir.

Günümüzde ise hızla artan bu teknolojik gelişmelerle sanat eserini üretme ve sergileme biçimi değişime uğramıştır. Bu noktada önem kazanan yeniliklerden biri NFT (Non-Fungible Token, Değişimi Olanıksız Çip) kavramıdır. İnternet üzerinden her türlü dijital görüntü verisi, taklit edilebilir, paylaşılabilir, çoğaltılabilir özelliğe sahiptir ve büyük bir yığın oluşturmaktadır. NFT ise dijital bir varlığın benzersiz olduğunu ve bu nedenle birbirinin yerine geçemeyeceğini belirten, blokzincirde depolanan bir veri

birimidir (Dean, 2021). NFT; fotoğraf, video, ses ve diğer dijital dosya türlerini temsil etmek için kullanılmaktadır. Dijital ortamda NFT ile üretilen bir sanat eseri incelenebilir ya da indirilip çıktısı alınabilir olsa bile o sanat eserine sadece bir kişi gerçekten sahip olmaktadır. NFT ile dijital ortamda eş benzeri olmayan bir ürün, medya, görsel, fotoğraf vb. bir çalışmaya sahip olunabilmektedir. Bu durum da NFT ile sanatın biricik olma özelliğinin tartışma konusunu bir başka yöne çeviren kripto sanatı ortaya çıkmıştır. Kripto sanatı, bir blokzincir içerisinde kriptografik bir belirteç ile sınırlı sayıda kayıtlanmış dijital sanattır. Sanatçılar kendi dijital kanalları aracılığı ile hareketli veya hareketsiz nesnelere oluşan sanat eserlerini blokzincir teknolojisi kullanarak dağıtabilmektedir (Franceschet, Colavizza ve Smith, 2019). Dolayısıyla sanat; sanat alanındaki müze ve galeri gibi seçkin, elitist, ayrımcı kurumların hegemonyasından kurtulmuş, herkese erişim açılmıştır. Sanatçılar, sanat dünyasında otorite kazanarak, üçüncü taraf aracıları aradan çıkarmış, sahiplik kavramı yeniden tanımlanmıştır. NFT'ler sanatçılar için şeffaf, özgür ve daha adil bir alana kavuşmuştur.

Bu incelemede öncelikle kripto sanatı ve blokzincir teknolojisi kavramlarına değinilmiş, daha sonra dünyada bu konuda çalışan sanatçıların NFT'li eserleri incelenmiştir. Kripto sanatının dijital sanata getirdiği olumlu ve olumsuz yönleri bağlamında sanata kazandırdığı farklı bakış açıları değerlendirilmiştir.

1. Kripto Sanatı ve Blokzincir Teknolojisi

Kripto sanat, dijital ortamda üretilmiş eserlerin fiziksel eserlermiş gibi alınmasına ve satılmasına izin vermektedir. Blokzincir ise kripto sanatının en önemli ve tanımlayıcı özelliğidir. Blokzincir bir iş ağındaki tüm işlemlerin kaydedildiği ve varlıkların izleme sürecini kolaylaştıran, paylaşılan ve değişmez bir çevrim içi (online) defterdir. Blokzincirin temel görevi, "blok" olarak adlandırılan dijital bilgilerin değiştirilmeden gruplandırılmasıdır. Blok, veri ile dolduğunda oldukça karmaşık bir işlemde geçirilerek değiştirilemez bir kayıt haline getirilir. Her blok, her iki bloğun arasına yerleşen bir kodla, bir sonraki bloğa bağlanır. Bu yüzden bloklara "zincir" denir. Ayrıca blokzincirlerde elde edilen verilerin değişmez bir şekilde depolanma yetenekleri sayesinde yetkisiz erişilemez. Blokzincirde her bir katılımcı bir "düğüm" oluşturur. Bir zincir binlerce, hatta milyonlarca düğümden oluşabilmektedir. Tasarımın başarısı, blokzincirin bu düğümlerin her biri ile çoğalması ve sürekli olarak güncellenmesidir. Blokzincirde bulunan her bir birim değer ise Token olarak tanımlanmaktadır. Token'ların kendi blokzincirleri yoktur, mevcut bir kripto para biriminin blokzincirine bağımlı olurlar. Token'ların birim değeri olduğundan, bu değer alınıp satılabilir. Değer; madeni para, puan, sertifika, oyun içi öğeler vb. şekillerde olabilir (Kuzuoğlu, 2020).

Blokzincir fikri, Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında Bitcoin olarak bilinen bir kripto para birimi oluşturmak için benimsenene kadar çoğunlukla fark edilmemiştir. Ancak aslında blokzincir olarak tanımlanabilecek ilk kayıt The New York Times dergisinde 1995 yılında yer almıştır. Blokzincirden önce kriptograf Stuart Haber ve Scott Stornetta'nın 1991 yılında hazırladıkları makalede de blokzincir benzeri bir örneğine rastlanmaktadır. Haber ve Stornetta, belgelerin tarihini onaylamak ve içeriklerinin değiştirilmesini önlemek için kronolojik bir karma veri zinciri oluşturmuştur. The Journal of Cryptology'deki makalede; "Tüm resim, metin, video ve ses belgelerinin kolayca değiştirilebilir ortamlarda dijital biçimde olduğu bir dünya beklentisi, bir belgenin hangi tarihte oluşturulduğu ve en son ne zaman değiştirildiğinin nasıl onaylanacağı konusunu gündeme getirmektedir. Sorun, ortama değil, verilere zaman damgası basmaktır" şeklinde bir nevi dijital noter statüsünden bahseder. Böylece belgenin tek bir parçası bile değiştirildiğinde veya üzerinde tahrifat yapıldığında tespit edilebilmektedir (Haber ve Stornetta 1991).

Blokszincir teknolojisi ile moderatör olarak insanın yerini dijital kodlar almış yönetim ve kontrol algoritmalar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla güven insan gücünden ve kontrolünden uzaklaşmıştır. Doğrulanmış güvenli bir alan olması nedeniyle blokszincirler yüksek derecede gizliliğe ve şeffaflığa sahiptir. Blokszinciri ve IPFS (Inter Planetary File System) teknolojileri sayesinde, her işlem kriptografik olarak güvence altına alınır ve eşler arasındadır, yani Blokszincir kullanan bir kişinin (veya makinenin) kimliği bir kod dizisinin arkasında gizlidir. Bu kişi kimliğini kendisi açıklamadıkça kim olduğu bilinemez ve bu kimlik bilgileri başkaları tarafından tutulmaz. Ancak bu kimlik tarafından yapılan işlemler şeffaftır. Kurumlar, endüstriler, devletler tarafından kullanılacak blokszincir yazılımı ile mal akışı ve para hareketlerinin yanı sıra sanat eserlerinin kime ait olduğu gibi veriler de rahatlıkla takip edilebilmektedir. Bu sayede bir sanat eserinin hangi sanatçı tarafından oluşturulduğu bilinmektedir.

Kripto sanat, blok zincirine özgü sanatın kendi estetiğine sahip olduğu, sanat içinde yeni ve önemli bir hareketi temsil ettiği düşünülmektedir. Sanatçılar, koleksiyoncular, galeriler, sanat tarihçileri ve veri bilimciler gibi sanatın farklı aktörleri arasında kripto sanatı yeni bir bakış açısı kazanmıştır. Aynı zamanda kripto sanat analog ve dijital medyanın bir melezi olarak düşünülebilir. Kripto sanatta kullanılan Token, bir dijital eserin şeffaflığın, denetlenebilirliğinin ve orijinalliğinin göstergesidir. Blokszincir, tokenlerin herhangi bir üçüncü şahısların etkisi olmadan tutulmasına ve satılmasına izin vermektedir. Kripto sanatı tek bir tanıma veya tek bir sanatçıya bağlı kalmasa da şu ana kadar estetiği ve toplumu şekillendiren yönleri ile aşağıdaki faktöre bağlı olarak değerlendirilebilmektedir;

- Dijitallik: Bir sanat eseri dijital olarak oluşturulabilir, basılabilir, satın alınabilir ve satılabilir.
- Coğrafi olarak agnostik: Kripto sanatında sanatçılar, internet tarafından desteklenir ve dünyanın her yerinden katılabilmektedir. Kripto sanatı, gerçek anlamda ilk küresel sanat hareketi olarak sayılabilir.
- Demokratik ve izinsiz: Beceri, eğitim, sınıf, cinsiyet, ırk, yaş, inanç vb. ne olursa olsun herkes katılmaya teşvik edilir. Herhangi bir kurumdan veya ülkeden izin almaya ihtiyaç duymaz.
- Merkezi olmayan: Araçlar ve yönergeler tüm sanatçıların özerkliğini artırmak için tasarlanmıştır. Belirli bir otoriteye bağlı değildir.
- Anonim: Sanatçılar tercih etmesi durumunda takma ad kullanarak anonim kalırken sanat yaratmasına ve satmasına izin vererek, onları toplumsal yargıdan kurtarır.
- Hızlı yayılma: Kripto sanatı günümüz teknolojisinden de yararlanarak ilgililerine hızlıca ulaşabilmektedir.
- İfade ve yaratıcılık: Kripto sanatı sadece belirli bir zümreye hitap etmeyen herkese açık bir platformdur. Sanatçılar eserlerini bir baskı hissetmeden ortaya koyabilirler.

Kripto sanat ile ilgilenen sanatçıların önem verdiği bir diğer konu da bu sanatın ekonomik yönleridir. Kripto sanatı sanatçıların kendi sanat eserlerini aracı olmadan ve benzeri görülmemiş bir hızda doğrudan pazarlama imkânı sunmaktadır. Geleneksel görsel sanatlarda, sanat eserleri müzayedeler aracılığı ile satılmaktadır. Müzayedelerde alıcılar esere teklif vermekte ve eser sahibi tarafından bu teklifin kabul edilmesi durumunda eser satılmaktadır. Müzayedelerin yapılma zamanı ve sıklığı eserin satılmasında kayda değer bir maddiyat ve zaman kaybı olarak görülebilmektedir. Ancak Kripto sanatta bir varlık oluşturulduğu anda internette yer almakta ve satıldığında, ilgili token doğrudan alıcının cüzdanına aktarılırken, Ethereum ağındaki karşılık gelen fiyat satıcının cüzdanına anında aktarılmaktadır (Bailey, 2018). Credit Suisse tarafından yapılan raporlamaya göre blokszincir; şu an, ana akım olarak yükselmeye başladığı bir dönemde bulunmakta ve ilerleyen dönemlerde tam olarak kabullenmesi ve uyarlanabileceği her alanda kullanılması beklenmektedir (Credit Suisse, 2021).

2. NFT ve NFT Uygulamaları

NFT, bir veri kümesinin benzersiz olduğunu doğrulayan bir dizi karakter olan kriptografik hash dizilim kayıtlarını, önceki kayıtlara dizdiğinde ve böylece tanımlanabilir veri blokları zinciri oluşturduğunda oluşmaktadır. Bu kriptografik işlem süreci, NFT sahipliğini izlemek için kullanılan bir dijital imza sağlayarak her dijital dosyanın kimlik doğrulamasını sağlamaktadır (Boscovic, 2021). Ayrıca NFT, diğer kripto para birimlerinden farklı olarak birbirinin yerine geçemez ve değiştirilebilir değildir. NFT'nin amacı dijital bir dosyaya erişimi kısıtlamak değil sahibine telif haklarından ayrı bir sahiplik kanıtı sağlamaktır. Başlangıçta dijital belgelerin imzalanması problemini çözmek için kullanılan NFT'ler, dijital sanat üretimini ve dağıtımını çok önemli bir noktaya getirmiştir.

NFT'lerin toplum hayatına dahil olması 2017 yıllarındaki Ethereum üzerinden oynanan CryptoKitties adlı bir dijital ticaret oyununa dayanmaktadır. Bu oyunda birbirlerinden tamamen farklı olan sanal kedilerin alınıp satılması ile ilk NFT'nin temelleri atılmıştır. İki yıl boyunca NFT'nin öne çıkan tek örneği olarak kaldı. Oyunda bulunan her kedi %100 kişiye aittir ve türünün tek örneğidir; kopyalanamaz, alınamaz veya yok edilemez (Bkz. Görsel 1). 2021 yılında dört yıllık geçmişe sahip olan NFT büyük bir değer kazanıp, toplum her kesimini ilgilendiren bir konu haline geldi. Özellikle sanat alanı NFT'de değiş tokuş edilen hacmi en yüksek paya sahiptir.

Görsel 1. *CryptoKitties* oyunundaki örnek bir kedi (CryptoKitties, t.y.)

NFT'nin sahipliği, temsil ettiği her türlü dijital varlığa telif hakkı vermemektedir. Kişi çalışmalarını temsil eden NFT'yi satarak sahipliğini değiştirebilir. Ancak bu durum çalışmanın telif haklarının devredildiği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle bir çalışmanın asıl sahibi tarafından birden fazla NFT'si oluşturulabilir. Sanatçı tarafından yapılan bir dijital eser, dijital galeriye eklendiğinde Ethereum blok zincirinde bir işlem yaratılır. Bu işlem, sanat eseriyle benzersiz bir şekilde ilişkilendirilen bir NFT oluşturur ve onu sanatçının kriptografik cüzdanına aktarır. İşlem, eserin gerçekliğini kanıtlamak için eser üreticisi tarafından özel bir şifreleme kullanılarak dijital olarak imzalanır. Bu simge, sanat eseriyle kalıcı olarak bağlantılıdır ve temel alınan sanat eserinin sahipliğini ve özgünlüğünü temsil eden benzersiz, türünün tek örneği bir varlıktır. Bir görüntü, blokzincir ağının birkaç düğümüne dağıtılsa bile, her zaman aynı NFT'ye sahip olacak ve kavramsal olarak tek bir kaynak olarak tanımlanacaktır. Bir kez oluşturulduktan sonra, sanat eseri, bir hayranın veya koleksiyonerin onu satın alabileceği ve daha sonra diğer nadir eserler gibi koleksiyoncular tarafından değiştirilebileceği, takas edilebileceği veya tutulabileceği belirli bir blokzincirinde hayatına başlar. Blokzincir teknolojisi, NFT'nin üçüncü şahısların katılımı olmadan tutulmasına ve güvenli bir şekilde alınıp satılmasına izin verir.

Yaygın olarak kullanılan NFT platformlarına Nifty Gateway, Enjin, SuperRare, Rarible ve Decentraland örnek olarak verilebilir. Bu platformları kullanarak kullanıcılar çok kısa sürelerde NFT hesaplarını ve cüzdanlarını oluşturabilmektedir. Ayrıca sanat eserlerini NFT'ye dönüştürmek isteyen kişilerin

programlama dillerini bilmeleri veya karmaşık hesaplamalar yapmaları gerekmemektedir. Yalnızca dijital varlığın “meta verilerini” platforma yüklemesi NFT oluşturmak için yeterli olmaktadır.

NFT üzerinde gündeme gelen sahte ile orijinalliğin birbirinden ayırt edilebilmesi konusu üzerinde de kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Bu konuda dünyada ilk defa NFT teyit mekanizması olan NFT Studio ülkemizde kurulmuştur. NFT Studio'nun amacı bir eserin üreticisine ait olup olmadığını teyit etmektir (NFT Stüdyo, t.y.).

NFT’de tüm alım satımların takip edilmesinin yanı sıra ikinci el satışlardan da belirli oranda kazanç sağlanması, sanatçılar arasında tercih edilmesinde faydalı bir rol oynamaktadır. Örneğin; Britanyalı ressam David Hockney’in bir resmi 90,3 milyon dolara 2018 yılında el değiştirmesine rağmen, Hockney bu eseri 1972 yılında 18 bin dolara sattığı için bu el değiştirmede hiç pay alamamıştır (Öç, 2021). Bu nedenle sanatçılar açısından galeri payı, sergi masrafı, fiziksel üretim harcamaları olmadan elde edilebilecek inanılmaz bir gelir potansiyeli olması kripto sanatını sanatçılar arasında popüler yapmaktadır.

NFT dijital bir ortamdaki görselin, videonun veya sesin gerçekliğinin dijital bir sertifikası olmasına karşın eserin telif hakları açısından ayrıcalık tanımayan bir sertifikadır. Stevens Teknoloji Enstitüsü'nden Doç. Dr. Jeffrey Thompson, "NFT'ler sahiplik fikrine meydan okuyor. NFT'sini satın alırsanız bile dijital dosyalar sonsuz kez çoğaltılabilir ve NFT'sini satın alırken o dijital dosyanın telif hakkını almazsınız" diye açıklamaktadır (Gonzalez, 2021).

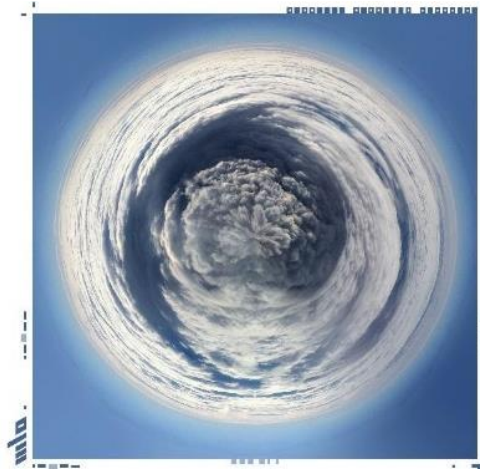
NFT ile ilgili en ses getiren çalışma 2021 yılında Beeple tarafından ortaya koyulmuştur (Görsel 2). Beeple olarak tanınan Mike Winkelmann, kısa filmler, VJ (Video Jokey) döngüleri, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik çalışmaları dahil olmak üzere çeşitli dijital sanat eserleri üreten bir grafik tasarımcıdır. 1 Mayıs 2017’den beri her gün bir çalışma yapıp çevrimiçi olarak yayınladığı ilk 5000 güne ait çalışmalarından oluşan bir kolajı 11 Mart 2021 tarihinde Metakovan isimli bir koleksiyonere 69,346,250.00 dolar (24,913.239 ETH) değerinde satmıştır (CryptoArt, t.y.). Bu yüksek fiyata satılan sanat eseri ile kripto sanat üretimine ve ilgisine büyük bir artış olmuştur.

Görsel 2. *Everydays: The First 5000 Days* (Winkelmann, 2021)

Çalışma, Beeple’in ilk günlerde yaptığı eskiz çizimleri ve daha sonraki günlerde Cinema 4D programı ile oluşturduğu görselleri içermektedir. Sanatçının çalışmaları detaylı bir şekilde incelendiğinde aslında çizim yeteneği ve teknik açıdan nasıl bir aşama kaydettiği de dikkat çekmektedir.

NFT ile ilgili önemli çalışmalar üreten sanatçılardan biri de Bulut sanatçısı olarak bilinen Martin Lukas Ostachowski'dir. Martin Lukas Ostachowski, fiziksel ve dijital dilleri kullanarak geometrik soyutlama ve minimalizmi araştıran Kanada merkezli bir sanatçıdır. Eylül 2019'daki "Tropopause Contemplation-Blockchain Technology and Inclusive Decentralization" isimli kişisel sergisi, Kuzey Amerika'daki ilk blokzincir ve kripto sanatı temalı kişisel sergilerinden biridir (Franceschet, Colavizza ve Smith, 2019). Sanatçının "Cloud Sphere" isimli serisi, Kuzey Amerika'daki yolcu uçuşlarında çekilen bulut küresinin fotoğraflarından oluşan 12 farklı kolajdan oluşmaktadır (Görsel 3). Fotoğraflar, yazılım kullanılarak panoramalarla birleştirilmiş ve bir küre formu oluşturmak için kenarları hafifçe rötuşlanmıştır. Daha sonra, fotoğraflar Artivive Artırılmış Gerçeklik uygulaması aracılığıyla tanınabilen ve bağlantılı videolarla üst üste bindirilebilen QR kodu gibi görsel işaretlere dönüştürülmüştür. Başlangıçta kripto sanat eserleri için tasarlanan bu sonuçlar sınırlı baskı sürümlerine de uyarlanmıştır.

Görsel 3. *Cloud Sphere Serisinden YYZ to MCO* (Ostachowski, 2019)

NFT alanında önemli çalışmalar üreten Türk sanatçılardan biri Refik Anadol'dur. 1985 İstanbul doğumlu Refik Anadol şu anda Kaliforniya Üniversitesi Medya Sanatları Okulu'nda öğretim üyesidir. Anadol'un Mars Halüsinasyonları: Mars Manzaraları-B eseri sanatçının önemli NFT eserleri arasında yer almaktadır (Görsel 4).

Görsel 4. *Machine Hallucinations: Mars Landscapes - B* (Anadol, 2019)

Anadol Makine Halüsinasyonları: Mars Manzaraları çalışmasında MRO (Mars Reconnaissance Orbiter) aracının HiRISE teleskopunun elde ettiği 1,5 milyonluk fotoğraf arşivi üzerinde eğitilmiş sinir ağları kullanarak bilişsel bir haritacılık örneği oluşturmuştur. Çalışma bir makinenin zihnindeki şiirsel yolculuğun tasviri niteliğindedir (Nifty Gateway, t.y.).

NFT çalışmaları üreten bir diğer Türk sanatçı ise Murat Yıldırım'dır. Sanatçının Furry Artworks serisi, Behance'in kurucusu Scott Belsky tarafından 2020'nin "en yenilikçi reproduksiyon tekniği" unvanıyla en çok beğenilen çalışması olmuştur (Görsel 5). Üç boyutlu, canlı, dijital dokunsal yüzeyiyle dikkat çeken ünlü eserlerin bir başka yorumlamasıdır. Ayrıca dijital sanat üretkenliğini artıracak ve geliştirecek yazılımlar üreten Adobe, kendi dijital iletişim kanalları aracılığıyla da Furry Artworks serisi'nin tanıtımını yapmıştır (OpenSea, t.y.).

Görsel 5. *The Furry Night* (Yıldırım, 2020)

The Furry Night çalışması, altı parçalı Furry Artworks koleksiyonunun ikinci parçasıdır. Sanat dünyasında yeni sanatçılar tarafından en ünlü eserlerin bağlamından koparılması, tahrip edilerek farklı biçimde sunumu, farklı materyallerle yeniden üretimi, taklit edilerek çoğaltılması yaygın olarak gerçekleştirilmektedir. Murat Yıldırım da dijital kürk fikrini oluşturmuş, Cinema 4D programını kullanarak yaratıcı bir perspektiften dünyaca ünlü tabloları kendine özgü bir bakış açısıyla yeniden ele almıştır.

NFT çalışmalarında dikkat çeken bir olay da blokzincir şirketi Injective Protocol tarafından İngiliz grafiti sanatçısı Banksy'nin "Moronlar" eserini satın almasıdır. (Görsel 6). Performans sanatına yaklaşan olayda 95 bin dolara satın alınan eser yakılmış, eserin yok edilmesi sosyal medya üzerinden canlı olarak yayınlanarak anın videosunu oluşturmuştur (Çolak, 2021). Daha sonra şirket eseri sanal bir varlığa ve değere çevirerek sadece dijital ortamlarda görülebilir bir dijital temsil üretmiştir. Bu çalışmanın etkili olmasının nedenlerinden birisi kendi eserlerini de tahrip eden aktivist yönü ile öne çıkan Banksy olmasıdır.

Görsel 6. *Moronlar* (Banksy, 2006)

Kripto sanatı özellikle genç neslin ilgisini çekmekte ve onlar tarafından kabul görmektedir. Sanatın alımlanma biçimine bir yenisi daha eklenmiş, günümüzde sanatçılar sadece eserlerini oluşturmak yerine, eserlerinin NFT'sini oluşturmayı da önemsemeye başlamıştır. Sanatçılar herhangi bir aracı kurum olmadan kripto sanatın geleneksel sanata getirdiği avantajlardan yararlanarak eserlerini daha geniş kitlelere ulaştırabilmektedir. Sanatçı ve sanat kurumlarının hegemonik yapısından kaynaklı tarih boyunca bitmeyen çatışma kimi açıdan demokratik denilebilecek farklı bir boyut kazanmıştır. Ancak sanatın her türlü değişime açık yapısı kadar sanat kurumları da değişimi kabul eden bir yapıdır ve kendini dönüştürme yeteneğine sahiptir. Ünlü müzayede evi Sotheby's bu konuda çağa uyum sağlamış, kripto sanat ile ilgilenenler için açık artırmalar düzenlemektedir. Sotheby's Müzayede evi dijital sanat dünyasında kimliği gizli Türk sanatçı Pak'ın "The Fungible" koleksiyonunu Nisan 2021'de Nifty Gateway üzerinden satışa sunmuştur. Pak, yirmi yıldan fazla süre boyunca dijital sanat alanında üretim yapan bir anonim bir sanatçıdır. Dijital sanat ve kripto sanatında öne çıkmaktadır. Pak, Aralık 2020'de NFT ile dijital eserlerini satarak 1 milyon dolar kazanan ilk kişidir. "The Pixel" isimli çalışmasından elde ettiği 1,5 milyon dolar gelir ise bu çalışmayı en pahalı piksel konumuna yükseltmiştir (Sotheby's, 2021). Kripto sanat, 2021 yılı ile kamuoyunun ilgisini çekmiş, ana akım medyanın da etkisiyle genel olarak satılan eserin; estetik boyutu, stili, üslubu ya da verdiği mesaj değil, eserlerin satış değeriyle ön plana çıkarılmakta ve eserler ekonomik boyutu ile tartışmaya açılmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Küresel çapta yaşanan teknolojik ve dijital dönüşüm sosyal, kültürel, politik, ekonomik alanlar dışında sanatı da dönüştürmektedir. Günümüzde ön plana çıkan dijital sanatın yeni ortamı NFT'ler geleneksel olarak adlandırılabilir fiziksel sanata değer katan biriciklik meselesini dijital ortama taşımıştır. Bir eserin eşsizliği onun tek olmasıyla bağlantılıdır. Eşsizlik eseri arzu edilebilir seviyeye yükseltmektedir. Ancak video, hareketli grafik, makale, GIF gibi dijital alanda varlık gösteren her türlü veri çoğaltılabilir, manipüle edilebilir. Bu durum eşsizlik kavramını ortadan kaldırmaktaydı. Ama NFT ile her türlü dijital sanat eserinin de tek ve çoğaltılamaz özelliğe sahip olması ve artık bu tür eserlere de değer biçilebilmesi yeni bir sanat biçimini ortaya çıkarmıştır. Özgünlük sertifikası olarak düşünülebilecek NFT, fiziksel sanatta yer alan eserin orijinalliği meselesi dijital sanat alanında da uygulanabilir hale getirmiştir. Dijital

varlıkların sahipliği ve ticareti teknolojik olarak olanaklı hale gelmiştir. Hatta fiziksel eserler de temsil olarak bu alanda bulunabilmektedir. Kripto sanat dünyasında birbirinden farklı yaklaşımlar, farklı teknikler kullanılarak özgün eserler üretilmektedir. Ülkemiz sanatçıları da bu güncel sanat piyasasında yer edinmiş, dünya çapında çalışmalar üretmektedir.

Sanatçılara özerk bir alan tahsis eden NFT'nin sanatçılar için getirdiği en önemli avantajlardan biri sanatçının eserini doğrudan sanat ilgisine ulaştırabilmesidir. Para transferinde aracının aradan çıkarılmasını sağlayan blokzincir, sanatçının tüm toplumsal ve sanat kurumlarının onay yargısından ve ekonomik kaygılarından kurtulmasını sağlamıştır. Ayrıca bu alanda anonim kalması da olanaklıdır. NFT'nin hitap ettiği müşterilerin büyük bir bölümü dijital bir ürün alma fikrini benimsemiş kişilerden oluşmaktadır. Toplumun her kesiminde alımı açıktır. NFT merkezi olmayan yapı nedeniyle telif hakkı konusunda da koruma sağlamakta, blokzincire işlenmiş verilerle ispatlanabilir bir biçime sahiptir. Sanatçı, komisyon talep eden galerileri veya müzayede şirketlerini aradan çıkararak ciddi bir zaman ve mali yükten kurtulmuştur. NFT formatındaki bir sanat eseri transfer edilebilir ve satılması ya da el değiştirmesi durumu geleneksel müzayedelere göre çok daha şeffaf bir süreç içinde gerçekleştirilir. Ayrıca sanatçılar yapıtlarının gelecek satışlarından da gelir elde edebilmekte ve istediği adet kadar satışa sunabilmektedir.

Kripto sanatı ile ilgili dezavantajlar ele alındığı zaman sanatçılar, koleksiyoncular, galericiler ve hatta seyirciler gibi platformun farklı kullanıcılarına bilgi veren kripto sanat metriklerinin daha da geliştirilmesi gerekmektedir. Kripto sanatta geleneksel sanatın aksine fiyat dalgalanmaları oldukça yüksektir. Blokzincir teknolojisinde kullanılan paraların zaman içerisindeki ciddi değer değişimleri ve sanatçıların eserlerini yüksek kripto para değerlerinden satmak istemeleri NFT'li eserlerin fiyatlandırmalarında hızlı değişikliklere sebep olmaktadır. Sanat tarihinde sanatın ticarileşmesi bağlamında var olan eleştiriler farklı bir boyut kazanarak bu alanda eserler meta değil bir değere dönüşmektedir. Ana akım medyanın etkisiyle oluşan ticari boyutun ötesinde, eserlerde mesajın ve fikrin öne çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca kripto sanat çerçevesinde eserlerin içeriklerinde rahatsız edici veya yasa dışı tasvirlerin nasıl ele alınacağı bilinmemektedir. Sanatçılara bağımsız bir ortam öngörülse de kripto sanatta sansürün ele alınıp alınmayacağı ve nasıl ele alınacağı ile ilgili belirsizlikler devam etmektedir.

2021 yılı ile yeni nesil arasında ilgi uyandıran ve popülerlik kazanan kripto sanatı, teknolojinin de ilerlemesi ile eksi ve artı yönleriyle gündemde kalacak, bu sanat anlayışı daha da ileriye gidecektir. Bu devrim sadece sanat alanıyla sınırlı değildir ve daha araştırma ve düzenleme yapılması gereken bir aşamadır. Sanatçılar için ekonomik fırsatlar sunması, onlara otorite kazandırması ve alan açması ile sanat tarihinde önemli bir dönüşüm olarak yer alacaktır. Ayrıca 1960'lardaki doğuşundan sonra bu kadar değer kazanan dijital sanat parlamaya devam edecektir. Kökeni geleneksele dayanan sanatçıların da dijital sanata bakış açılarını yeniden şekillendiren kripto sanat her ne kadar cezbedici bir sanat biçimi olsa da geleneksel sanatlar varlığını koruyacaktır. Geçmişten bugüne kültürümüzü ve benliğimizi yansıtan geleneksel sanatların özlerini koruyup bu alanda hem geleneksel olduğu gibi devam ettirerek hem de teknoloji ile birleştirip yeni versiyonları üretilebilecektir.

Kaynakça

Anadol, R. (2019). *Machine Hallucinations: Mars Landscapes – B* [Fotoğraf]. OpenSea <https://opensea.io/assets/0xe604d1bcd6ac7a03461e8e56500d60d476f1e569/47300070030>

Bailey, J. (2018). *What is CryptoArt?*. Artnome. <https://www.artnome.com/news/2018/1/14/what-is-cryptoart>

Banksy, B. (2006). *Moronlar* [Resim]. OpenSea. <https://opensea.io/assets/0xdfef5ac9745d24db881fef3937eab1d2471dc2c7/1>

Biberoglu, İ. Ö. (2021, 26 Mart). *NFT tabanlı dijital eserler üzerine söyleşi – Uçman Balaban ve Tarık Tolunay: “Bu yeni iletişim biçimi daha adil bir sistem ancak ‘devrim’ demek için henüz erken”*. Medyascope. <https://medyascope.tv/2021/03/26/nft-tabanlı-dijital-eserler-uzerine-soylesi-ucman-balaban-ve-tarik-tolunay-bu-yeni-iletisim-bicimi-daha-adil-bir-sistem-ancak-devrim-demek-icin-henuz-erken/>

Bosovic, D. (2021). *How nonfungible tokens work and where they get their value - a cryptocurrency expert explains NFTs*. The Conversation. <https://theconversation.com/how-nonfungible-tokens-work-and-where-they-get-their-value-a-cryptocurrency-expert-explains-nfts-157489>

Credit Suisse. (2021). *Digital money is the future. Opportunities and risks of crypto banking*. Credit Suisse. <https://www.credit-suisse.com/ch/en/unternehmen/financial-institutions/digitales-geld-ist-die-zukunft-chancen-und-risiken-von-kryptobanking.html>

CryptoArt. (t.y.). *Everydays: The First 5000 Days*. CryptoArt. <https://cryptoart.io/artist/beeple>

CryptoKitties. (t.y.). *CryptoKitties oyunundan örnek bir kedi* [Fotoğraf]. CryptoKitties. <https://img.cryptokitties.co/0x06012c8cf97bead5deae237070f9587f8e7a266d/1946550.svg>

Çelik, F. (2021). *Dünden Bugüne Dijital Sanat*. Oggusto. <https://www.oggusto.com/brothers/dijital-sanat-nedir>

Çolak, Ö. O. (2021). *Sanatta devrim niteliği taşıyan NFT’ler, dijital pazarlarda satılıyor*. Cumhuriyet. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sanatta-devrim-niteliği-tasıyan-nftler-dijital-pazarlarda-satiliyor-1834926>

Dean, S. (2021, 11 Mart). *\$69 million for digital art? The NFT craze explained*. Los Angeles Time. <https://www.latimes.com/business/technology/story/2021-03-11/nft-explainer-crypto-trading-collectible>

Franceschet, M., Colavizza, G., & Smith, T. (2019). *Crypto Art: A Decentralized View*, *Leonardo*, 54(4), 402-405. https://doi.org/10.1162/leon_a_02003

Gonzalez, E. (2021). *You can get a free DC x Palm NFT tomorrow. What to know about the digital tokens now*. Cnet. <https://www.cnet.com/personal-finance/nfts-explained-these-expensive-tokens-are-as-weird-as-you-think-they-are/#ftag=CAD-00-10aag7d>

Haber, S., & Stornetta W. S. (1991). *How to time stamp a digital document*. *Journal of Cryptology*, 3(2), 99-111. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF00196791.pdf>

Kuzuoğlu, S. (2020, 5 Haziran). *Blokzincir (Blockchain) nedir?*. Paribu. <https://www.paribu.com/blog/sozluk/blokzincir-nedir/>

NFT Stüdyo. (t.y.). *NFT Stüdyo Başvuru*. NFT Stüdyo. <https://www.nftstudio.com/basvuru>

Nifty Gateway. (t.y.). *Refik Anadol_Machine Hallucinations: Mars Landscapes by Refik Anadol*. Nifty Gateway. <https://niftygateway.com/collections/refikmars>

OpenSea. (t.y.). *Furry Night*. OpenSea. <https://opensea.io/assets/0xb932a70a57673d89f4acffbe830e8ed7f75fb9e0/19345>

Ostachowski, M. L. (2019). *Cloud Sphere Serisinden YYZ to MCO* [Fotoğraf]. Martin Lukas Ostachowski. <https://ostachowski.com/artwork/tokenized-cloud-sphere-one-yyz-to-mco/>

Öç, E. (2021). NFT nedir: İnternette kolayca indirilebilen ve milyonlarca dolara alıcı bulabilen kripto sanat eserleri. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56385962>

Sotheby's. (2021). *The Fungible Collection*. <https://www.sothebys.com/en/digital-catalogues/the-fungible-collection-by-pak>

Winkelmann, M. (2021). *Everydays: The First 5000 Days* [Dijital Resim]. Christie's. <https://onlineonly.christies.com/s/beeple-first-5000-days/beeple-b-1981-1/112924>

Yıldırım, M. (2020). *The Furry Night* [Dijital Resim]. Behance. <https://www.behance.net/gallery/97370749/Furry-Artworks>